

**slovenska
filharmonija**

5. koncert
oranžni abonma
2018/19

James Tuggle dirigent

Ciklus družinskih koncertov

2018/19

4. koncert

16. marec 2019 ob 11.00

OTROŠKA SIMFONIJA

Dvorana Marjana Kozine, Slovenska filharmonija

Orkester Slovenske filharmonije

Simon Dvoršak dirigent

spored Škerl | Mozart | Arnold

Vokalni 7 in izven

17. marec 2019 ob 19.30

Dvorana Marjana Kozine, Slovenska filharmonija

Zbor Slovenske filharmonije

Bart Van Reyn dirigent

spored Howells | Pizzetti | Poulenc |

Brahms | Mahler

Modri 5 in izven

21. in 22. marec 2019 ob 19.30

Gallusova dvorana, Cankarjev dom

Orkester Slovenske filharmonije

Ilan Volkov dirigent

Lana Trotovshek violina

spored Škerl | Vaughan Williams | Bruckner

Oranžni 6 in izven

28. in 29. marec 2019 ob 19.30

Gallusova dvorana, Cankarjev dom

Orkester Slovenske filharmonije

Dmitrij Sitkovecki dirigent

spored Čajkovski | Stravinski | Prokofjev

5. koncert **oranžni**

abonma 2018/19

7. in 8. marec 2019 ob 19.30

Gallusova dvorana, Cankarjev dom

Orkester Slovenske filharmonije

James Tuggle dirigent

Ana Dolžan koncertna mojstrica

Hugo Wolf (1860–1903)**Italijanska serenada za mali orkester**

(prir. Max Reger)

Gustav Mahler (1860–1911)**Klavirski kvartet v a-molu**

Ne prehitro (Nicht zu schnell)

(ork. za dve harfi in godalni orkester Franc Avsenek)

Gustav Mahler**Simfonija št. 5 v cis-molu**

Žalna koračnica: umirjeno, strogo, kot pogrebni sprevod (Trauermarsch: In gemessenem Schritt. Streng. Wie ein Kondukt)

Viharno razgibano, z največjo silovitostjo (Stürmisch bewegt. Mit grösster Vehemenz)

Scherzo: krepko, ne prehitro (Scherzo: Kräftig, nicht zu schnell)

Adagietto: zelo počasi (Adagietto: Sehr langsam)

Rondo-Finale: Allegro – Allegro giocoso

Eden najpomembnejših skladateljev poznoromantičnega samospeva, **Hugo Wolf**, katerega predniki so bili slovenskega rodu, je bil rojen v Slovenj Gradcu. Po mladosti, ki jo je preživel v rojstnem kraju, je med letoma 1873 in 1875 bival v Mariboru, kjer je obiskoval drugi in tretji razred gimnazije. V mestu ob Dravi je Wolf sodeloval kot prvi violinist v šolskem orkestru pri slavnostnih mašah v stolnici in tam začel tudi skladati: prvo skladbo, ki jo je napisal (po lastnem opisu v dnevniku med 11. in 29. aprilom 1874 v mestnem parku in v gozdu nad Tremi ribniki), je bila *Klavirska sonata op. 1 v Es-duru*, ki je ostala nedokončana.

Leto dni kasneje se je vpisal na dunajski konservatorij – tamkajšnje klopi si je delil z Gustavom Mahlerjem –, kjer pa so ga zaradi disciplinskega prekrška po dveh letih izključili. Glasbeni študij je nadaljeval sam, analiziral je glasbene partiture nekaterih največjih mojstrov (predvsem Wagnerja) in se v veliki želji, da bi nadoknadil zamujeno, na pamet učil odlomke iz učbenikov o harmoniji in kontrapunktu. Sicer pa je bilo to za Wolfa težko obdobje precejšnje revščine in umetniške frustracije. Bolj ali manj neuspešno se je boril za skladateljsko priznanje in se obenem vseskozi zavedal velike sence bayreuthskega mojstra. Zato naj bi se večkrat spraševal: »Kaj še lahko storim? Wagner mi ni pustil nobenega prostora.« Zdi se, da je posledično zatočišče iskal v glasbeni kritiki. Leta 1884 je postal kritik znamenitega dunajskega bulvarskega časopisa *Wiener Salonblatt* in začel z objavo neustrašnih sodb. V svojih kritikah je odločno podpiral izvedbe skladb novonemške skladateljske šole in pogosto kritiziral Brahmsa, katerega absolutno glasbeno govorico je zavračal kot zastarelo. Prav v tem obdobju, do leta 1888, ko se je posvetil skoraj izključno komponiranju samospevov, so nastala domala vsa skladateljeva komorna dela: *Godalni kvartet*

v *d-molu*, *Intermezzo za godalni kvartet v Es-duru* in **Serenada v G-duru**.

Kdaj je Wolf napisal prvo verzijo dobrih sedem minut trajajoče *Serenade* za godalni kvartet (šele pozneje jo je poimenoval »**Italijanska**«), je bilo zavoljo številnih kasnejših predelav Wolfove partiture dolgo časa nejasno. Šele poznejši raziskovalci Wolfove zapuščine so določili, da je 24. aprila 1887 oddal svojo zadnjo kritiko in le dober teden dni kasneje v enem izmed zanj značilnih vročičnih ustvarjalnih valov zapisal osnutek za delo v treh stavkih. V nadaljnjih letih je nato zadnja dva stavka zavrgel ter leta 1892 prvi stavek korenito predelal in priredil za mali orkester.

Delo je polno duhovitih glasbenih domislic. Skladba se začne s ponovitvami kvint kot nekakšno začetno uglaševanje godcev. Tudi uvodna rondojsko koncipirana tema v violončelu solo, ki temelji na starem italijanskem napevu (v Italiji naj bi ga igrali na piffero – starinsko obliko oboe) nakazuje vedro južnjaško razpoloženje, značilno za skladateljeve kasnejše samospeve iz *Italijanske* in *Španske pesmarice*. Sicer pa je za to enostavno skladbo, koncipirano v modificirani obliki rondoja, značilno drobljenje tematskega materiala na vedno manjše segmente.

Še danes si raziskovalci Wolfove zapuščine niso edini, kako obsežna je bila pravzaprav kasnejša Regerjeva priredba *Italijanske serenade*. Kakorkoli že, nad skladbo je moral biti slednji navdušen, saj je pred njeno prazvedbo (januarja 1904 na Dunaju – prve izvedbe torej slabo leto dni poprej umrla Wolf ni dočakal) zapisal: »To privlačno delo, ki sodi med najprepričljivejša dela med serenadami, bo kmalu del železnega repertoarja. Skladba bo zavoljo svoje barvitosti že ob prvi izvedbi vzbudila kar največje

zanimanje.« Izkazalo se je, da gre za preroške besede, saj je prav to delo – poleg nekaterih Wolfovih samospevov – največkrat izvajana skladateljeva kompozicija.

S simfoničnim ustvarjanjem findesièclovskega Dunaja je bilo neločljivo povezano tudi ime Wolfovega sodobnika **Gustava Mahlerja** (oba sta bila rojena leta 1860). Ko je slednji pri šestnajstih na dunajskem konservatoriju zaključeval prvi letnik študija kompozicije pri znamenitem pedagogu Robertu Fuchsu, je kazal veliko navdušenje za komorno glasbo. Za svoj danes izgubljeni *Klavirski kvintet* je prejel celo dve nagradi, a se mu je nato zaradi zanj značilne samokritičnosti odrekel.

Mahlerjev naslednji in hkrati zadnji preizkus v svetu komorne glasbe je bil **Klavirski kvartet v a-molu**. Vendar pa je Mahler dokončal zgolj en stavek *Kvarteta* z oznako **Ne prehitro**. Le-ta je bil nato prazveden 12. septembra 1876 v Jihlavi na Češkem, pri čemer je klavirski part poustvaril skladatelj sam. Tokrat bo mogoče prisluhniti orkestraciji Mahlerjevega dela za dve harfi in godalni orkester, ki jo je leta 2014 izdelal violist in profesor na Akademiji za glasbo v Ljubljani Franc Avsenek. Le-ta je klavirski part nadomestil z dvema harfama. Delo je prvo izvedbo doživel 15. septembra 2017 v Kanalu ob Soči v okviru Kogojevih dnevov.

Mahler je kvartet koncipiral v sonatni obliki s tremi kontrastnimi temami. Začetni takti so namenjeni obema harfama, ki pritajeno izvajata molovski terci v triolskem gibanju. Kontrabasi predstavijo melanholično melodijo v oklepajočem intervalu male sekste (a-f-e).

Le-to nato v imitacijskem sekvenciranju prevzemajo ostala godala, preden se povrne v svoje izvorno stanje. Lirični značaj teme se v Mahlerjevi značilni maniri postopoma in v več epizodah razrašča v kratke dialoge z ostalimi instrumentalnimi skupinami. Ob tem je mogoče zaslediti nekatere obrobne citate, ki so neodtujljiv del Mahlerjevega duha. Tudi harfi prevzemata vse aktivnejšo vlogo, ki se stopnjuje do dramatičnega viška skladbe. Ob koncu stavka zaslišimo le še kratko kadenco violine, ki ji sledijo resignirani ‚vzdih‘ godal.

Za Mahlerja je bilo leto 1897, ko je postal kapelnik dunajske Dvorne opere, gotovo prelomnega pomena. Vzkipljivi in občutljivi umetnik je od poustvarjalcev vselej neizprosno zahteval popolno predanost glasbi. Posledično so nekateri njegovo desetletno obdobje v osrednjem dunajskem opernem gledališču označili kot najbolj bleščeči del tamkajšnje operne zgodovine, spet drugi pa so si zavoljo visokih poustvarjalnih zahtev vztrajno prizadevali za Mahlerjev odstop. Njegov asistent na mestu dirigenta dunajske opere Bruno Walter je v enem izmed intervjujev opisal, kakšen vtis je nanj naredil Mahler: »Bil je bled, suh človek, precej nizke rasti in izrazitih obraznih potez. Imel je visoko čelo in črne lase, izza očal pa je bilo videti njegove prodorne oči.«

Kljub temu da je bil Mahler že od mladih let znan kot eden največjih mojstrov dirigentskega pulta, pa na drugi strani ni doživel večjega priznanja kot skladatelj. Njegov boj, da bi se uveljavil tudi kot glasbeni ustvarjalec, je trajal vse življenje. Upravičeno se je pritoževal nad časom, ki mu ga je jemalo delo dirigenta, zaradi katerega se ni mogel popolnoma posvetiti skladateljevanju. Komponiral je lahko predvsem po koncu sezon, v t. i. poletnih skrivališčih (med katerimi velja omeniti tudi manjši kraj z imenom Majrobnik na

skrajnem vzhodu Vrbskega jezera), kjer je imel dovolj časa za ustvarjanje. Tako so prav v poletnih mesecih nastala njegova najpomembnejša simfonična dela – med njimi tudi **Simfonija št. 5 v cis-molu**.

Slednjo je dokončal med letoma 1901 in 1903, praizvedbo pa je pod skladateljevim vodstvom doživela 18. oktobra 1904 v Kölnu. Začetek stoletja ni prinesel le pomembnih sprememb v Mahlerjevem življenju, temveč tudi preobrat v njegovem komponiranju. Po poroki s prelestno, skoraj dvajset let mlajšo Almo Schindler, hčerko dunajskega krajinskega slikarja Emila Schindlerja, je njegova ustvarjalnost dobila nov zagon. Tako *Peta simfonija* naznanja nekakšen prelom z Mahlerjevo zgodnejšo simfonično tradicijo. V njej ni več besedilnih pomagal, značilnih za poprejšnje tri simfonije, prav tako je v njej uporabil nov koncept, po katerem je simfonija razdeljena v pet stavkov, ki so tematsko povezani in tvorijo tri ločene odseke.

Uvodni stavek (*Žalna koračnica: umirjeno, strogo, kot pogrebni spreved*) je žalna koračnica z dvema osrednjima temama, ki se brez večjih trenj izmenjujeta ter širita. Za drugi stavek (*Viharno razgibano, z največjo silovitostjo*) je značilno nemirno in burno razpoloženje. Pisan je v sonatni obliki, pri čemer druga tema izkazuje tematsko sorodnost s prvim stavkom. Začetna dva stavka tako tvorita prvi odsek simfonije. Predstavljata objokovanje vsega minulega in silovit izbruh čustev ob vsesplošnem propadu vrednot.

Tretji stavek (*Krepko, ne prehitro*) je scherzo z dvema trioma, ki združuje različne glasbene izraze: od ljudskega ländlerja na začetku stavka, ki preide v bolj slavnosten dunajski vaček (T. W. Adorno je v tovrstnem povezovanju videl Mahlerjevo družbeno kritiko), pa vse do umetelne polifonije in širokih linij solističnega

roga. Stavek je svojevrstna sarkastična karikatura minulega stoletja in dunajskega valčka kot njegovega predstavnika; vse skupaj je združeno s trenutki svetobolja in nejasno vizijo nečesa boljšega.

Sledi najznamenitejši stavek simfonije, *Adagietto: zelo počasi*, občutena romanca za godalni orkester in harfo, ki naj bi jo Mahler leta 1902 v rokopisu poslal Almi kot svojevrstno ženitveno ponudbo. Alma mu je na svoj način odgovorila z besedami: »Er solle kommen« (»Naj pride«). Čez tri mesece sta bila poročena. V stavku prevladuje nežna otožnost, ki ponazarja skladateljevo sentimentalno ljubezensko čustvo do njegove muze. Stavek nosi oznako »Seelenvoll, mit Empfindung, mit Wärme« (»z dušo, z občutenjem, s toplino«). Po obliki je nekoliko modificirana tridelna pesemska oblika, v kateri dva umirjena dela uokvirjata osrednji, harmonsko in melodično nekoliko bolj razgibani odsek. Omenimo še, da je bil *Adagietto* leta 1970 uporabljen v kulturnem Viscontijevem filmu *Smrt v Benetkah* po znamenitem delu Thomasa Manna.

Simfonijo z odkruški melodij, ki spominjajo na Mahlerjev pretekli glasbeni svet, zaključuje *Rondo-Finale: Allegro – Allegro giocoso*. V sklepu *Pete simfonije* pa podobno kot v skladateljevih prvih simfonijah zadoni še koralni spev himničnih razsežnosti, na katerega se navezuje nemiren epilog v razširjeni kodi. Sicer pa četrti in peti stavek, ki skupaj tvorita zadnji odsek simfonije, služita ideji pomiritve s svetom. To monumentalno delo se torej zaključuje s pogledom, uprtim naprej, z zmagoslavjem znova pridobljene lastne moči.

Jernej Weiss

Ameriški dirigent **James Tuggle** je študiral dirigiranje pri Fritzu Zweigu v Los Angelesu in se pri Otmarju Suitnerju izpopolnjeval na Mozarteumu v Salzburgu. Sodeluje s številnimi najpomembnejšimi ameriškimi in evropskimi orkestri, najbolj pa slovi po izvedbah poznoromantičnega repertoarja. Velja izpostaviti tudi njegovo delovanje v nekaterih uglednih opernih hišah: med letoma 1974 do 1976 je dirigiral v Operi v San Diegu in nato tri sezone deloval kot pomožni dirigent v Operi v Seattlu. Leta 1982 je debitiral v Nemški operi v Berlinu, dve leti kasneje postal umetniški vodja Stuttgartskega baleta, med letoma 1993 in 1997 pa kot dirigent deloval v Dunajski državni operi.

Leta 1997 je prevzel mesto glasbenega direktorja Stuttgartskega baleta, ki ga po več kot dveh desetletjih vodi še danes. Med letoma 1996 in 2001 je deloval kot gostujoči dirigent v Komični operi v Berlinu. V zadnjem desetletju je med drugim sodeloval z Metropolitansko opero v New Yorku, milansko Scalo, Nacionalno opero v Parizu, dresdensko Semperopero, Züriškim baletom, portugalskim nacionalnim baletom Companhia Nacional de Bailado in drugimi. Leta 2017 se je prvič predstavil ljubljanskemu občinstvu v okviru Mozartin, v letošnji sezoni pa je februarja ponovno nastopil s Simfoničnim orkestrom RTV Slovenija.

orange 5

7 and 8 March 2019 at 7.30 pm

Gallus Hall, Cankarjev dom

Slovenian Philharmonic Orchestra

James Tuggle conductor

Hugo Wolf, arr. Max Reger:

Italian Serenade

Gustav Mahler, orch. Franc Avsenek:

Piano Quartet *Nicht zu schnell*

Gustav Mahler:

Symphony No. 5 in C-sharp minor

American conductor James Tuggle first studied in Los Angeles and then at the Mozarteum in Salzburg. He works with numerous American and European orchestras, from the San Diego Opera to the Vienna State Opera. He interprets a wide repertoire of operatic and symphonic music, paying special attention to the late-Romantic music of the German environment.

On this occasion, Tuggle will present the works of two composers who shared a fascinating but ultimately tragic path in life. Both were born in the same year (1860), both came from the same modest provincial environment (Mahler from the Czech lands, Wolf from the Styrian countryside), and both experienced a flourishing of their artistic careers in the same milieu of fin-de-siècle Vienna. However, their initially friendly relationship turned into rivalry. At the beginning of the new century, Mahler enjoyed success while Wolf faced disappointment, pushing him even more quickly to an early death, with Mahler following him just a few years later.

Wolf's *Italian Serenade* will be performed in the arrangement by German Romantic Max Reger, while Mahler's *Piano Quartet*, a teenage work from 1876 that reveals the influence of Schumann and Brahms, will be heard in an orchestration prepared by Slovenian violist Franc Avsenek under the title *Nicht zu schnell*. The second part of the programme features Mahler's mighty *Fifth Symphony* with its gentle tripartite intermezzo, *Adagietto*, which owes its popularity to Visconti's film *Death in Venice*, among other things. Leonard Bernstein, who conducted the *Adagietto* at the memorial service for John F. Kennedy, once said that "[Mahler's] marches are like heart attacks, but his chorales like all Christendom gone mad".

slovenska
filharmonija

Ciklus družinskih koncertov 2018/19

4. koncert

sobota 16. marec 2019 ob 11.00

**Dvorana Marjana Kozine
Slovenska filharmonija**

OTROŠKA SIMFONIJA

Orkester Slovenske filharmonije

Simon Dvoršak dirigent

Helena Filipčič Gardina pripovedovalka

spored **D. Škerl, L. Mozart, M. Arnold**

Primerno za otroke od 5. do 12. leta.

Vstopnice:

blagajna Slovenske filharmonije, Kongresni trg 10, Ljubljana
med delavniki od 11. do 13. in od 15. do 17. ure
ter uro pred koncertom

T +386 1 24 10 800, **E** info@filharmonija.si

Spletna prodaja: <https://filharmonija.kupikarto.si/>

Cena vstopnice posameznega koncerta: 5 €

www.filharmonija.si

**slovenska
filharmonija**

Slovenska filharmonija – Academia philharmonicorum

@SFilharmonija

@slofilharmonija

Če želite prejemati redna e-obvestila o programu Slovenske filharmonije, sporočite svoj e-naslov na **info@filharmonija.si**.

Koncertni list Slovenske filharmonije, Oranžni abonma, št. 5
Izdala: Slovenska filharmonija
Direktorica: Marjetica Mahne
Jezikovni pregled: Tanja Svenšek
Oblikovanje: Futura DDB, d. o. o.
Prelom: Vlado Trifkovič
Tisk: Birografika Bori, Ljubljana
Naklada: 1300 izvodov
Ljubljana, marec 2019

Redakcija koncertnega lista je bila zaključena 4. marca 2019.

ISSN 2350-5117

**MEDIA
BUS**
MEDIJ V GIBANJU

LIBERA ME

**VERDIJEVA VELIKONOČNA
GLASBA Z GOSTI
IZ MILANSKE SCALE**

18. april 2019 ob 19.30

Dvorana Marjana Kozine
Slovenska filharmonija

**Orkester in Zbor
Slovenske filharmonije**

Francesca Manzo
sopran

Pietro Mianiti
dirigent

slovenska
filharmonija

Nakup vstopnic: blagajna Slovenske filharmonije, Kongresni trg 10, 1000 Ljubljana

www.filharmonija.si

Slovenska filharmonija
Orkester Slovenske filharmonije
Zbor Slovenske filharmonije

Kongresni trg 10
1000 Ljubljana
T +386 1 2410 800
F +386 1 2410 900
E info@filharmonija.si
www.filharmonija.si